

Kaitseliit – riigivõimu teostamine vabatahtlikkuse printsiibil

Dr. phil. Andres Andresen

Tartu Ülikooli Eesti uusaja ajaloo dotsent

Relvakandmise õigus on olnud läbi aegade üks vaba inimese tunnuseid. Üldjuhul on selline vaba inimese relvakandmisõigus olnud seotud eelkõige konkreetse isiku enda ja tema lähedaste kaitsmise funktsiooniga. Modernse riigi tekkimise järel uusaegses Euroopas on riigivõim üksikisiku elu ja julgeoleku kaitsmise ülesande järjest kasvavas ulatuses enda kätte haaranud ja kodaniku relvakandmise ning enesekaitse õigust vastavalt piiranud. Ühiskonna sisemise rahu ja korra hoidmise kõrval on modernse riigivõimu üheks tähtsamaks ülesandeks kaitse välisvaenlaste vastu. Need mõlemad valdkonnad, mis nõuavad füüsilise jõu ja sealjuures ka relvajõu kasutamist, on riigivõim muutnud üldjuhul oma monopoliks. Iseloomulik on sealjuures näiteks asjaolu, et totalitaarsed diktatuurid, nagu oli seda Nõukogude Liit, peavad relvastatud kodanikke ohuks valitseva režiimi ainuvõimule ja seavad seetõttu kodaniku relvakandmisõigusele äärmuslikke piiranguid.

Eesti Vabariigi riigikorralduse eripäraks on ühe vabatahtliku kodanikuühenduse ulatuslik kaasamine riigikaitseks. Eesti seadusandluse kohaselt osaleb vabatahtliku liikmeskonna ja sõjaväelise korraldusega Kaitseliit riigi nii sise- kui välise julgeoleku tagamises kõrvuti Kaitseväega. Teiste kodanikuühendustega võrreldes on Kaitseliidu liikmetele nende ülesannetest tulenevalt kohaldatud erandlikke piiranguid – nii on Kaitseliidus keelatud erakondlik tegevus – ja ka eesõigusi. Näiteks on Eestis automaattulirelvad tsiviilkäibes keelatud, kuid Kaitseliidu tegevliikmetel on automaadi kodus hoidmine lubatud ja ka soovitatav. Millistest asjaoludest on tingitud riigi ühe tuumikfunktsiooni jagamine vabatahtlikest liikmetest koosneva avalik-õigusliku juriidilise isikuga? Ettekanne uurib vabatahtliku riigikaitse kontseptsiooni arenguloo sõlmpunkte.